

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัตถุญตา” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเชิงพรรณนา โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๐๐, คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๕, คัมภีร์พระไตรปิฎกอรุณฉบับแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕, เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ตำรา เอกสาร งานวิจัยของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และสิ่งพิมพ์จาก Internet ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัตถุญตา ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันตามหลักปุคคลัตถุญตา ซึ่งพอสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาอยู่ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพทางวัตถุ ด้วยกายภาวนา ๒) ด้านสังคมกับเพื่อนมนุษย์ ด้วยศีลภาวนา ๓) ด้านจิตใจ ให้มีสมรรถภาพดี ด้วยจิตตภาวนา และ ๔) ด้านปัญญา ให้เห็นแจ้งและรู้เท่าทันตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาภาวนา ทั้งนี้ การพัฒนาตามแนวโอวาทปาติโมกข์ ต้องรู้อุดมการณ์ ๔ ประการคือ ๑) การดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ๒) มีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ๓) เมื่อบวชเป็นสมณะแล้วต้องไม่ฆ่า ๔) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้หลักปฏิบัติ ๓ ประการ คือ ๑) ละเว้นความชั่ว ๒) ทำความดี ๓) ทำใจให้ผ่องใส และรู้วิธีปฏิบัติ ๖ ขั้นตอน คือ ๑) ดำรงกาย ๒) ดำรงวาจา เพื่อรู้จักควบคุมพฤติกรรม ๓) ดำรงในปาติโมกข์ เพื่อเคารพกฎระเบียบและกติกาสังคม ๔) รู้จักประมาณในการบริโภค เพื่อให้บริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ อย่างรู้คุณค่า ๕) อยู่ในเสนาสนะอันสงัด เพื่อฝึกให้มีนิสัยรักสงบและเกื้อกูลต่อการฝึกจิตได้ง่าย ๖) หมั่นฝึกอบรมจิตอยู่เสมอ เพื่อฝึกจิตให้มีสมรรถภาพดี และรู้เท่าทันต่อความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวง เมื่อก้าวโดยย่อเป็นการพัฒนาพร้อมทั้ง ๔ ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา

กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัญญุตตา เป็นการพัฒนาด้านปัญญาให้มีสัมมาทิฐิ โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการเป็นเครื่องมือพิจารณาแยกแยะพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ไปตามลำดับ ๗ ขั้นตอน คือ ๑.การแสวงหาบัณฑิต ๒.การฟังคำสอน ๓.การเงี่ยโสตฟังคำสอน ๔.การจำคำสอน ๕.การพิจารณาคำสอน ๖.การปฏิบัติตามคำสอน ๗.การเผยแผ่คำสอน ซึ่งเมื่อฝึกอบรมไปตามลำดับดังกล่าวแล้ว ย่อมรู้และเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลทั้งหลาย และสามารถเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันตามหลักปุคคลัญญุตตา สามารถดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง ๗ คือ ๑) การแสวงหาบัณฑิต คือ อุปัชฌาย์หรืออาจารย์ เพื่อช่วยแนะนำพร่ำสอน และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ๒) การฟังคำสอน เพื่อรู้จักรับความรู้จากบัณฑิตทางอายตนะทั้ง หก ๓) การเงี่ยโสตฟังคำสอน เพื่อศักยภาพในการรับความรู้ ด้วยการตั้งเจตนาไว้ดี มีใจเป็นกุศล หวังประโยชน์จากการฟังด้วยดี มีใจจดจ่อ จับใจความเป็น ความเคารพต่อผู้สอน และมีมารยาทที่ดี ๔) การจำคำสอน เพื่อบันทึกความรู้ให้ดำรงไว้ ด้วยการท่องจำ สาธยาย และจดบันทึก ๕) การพิจารณาคำสอน เพื่อกลั่นกรองความรู้ ด้วยการใช้หลักกาลามสูตร และ หลักโยนิโสมนสิการ ๖) การปฏิบัติตามคำสอน เพื่อพิสูจน์ความรู้ โดยดำเนินการตามหลักอิทธิบาทสี่ ๗) การเผยแผ่คำสอน เพื่อนำความรู้ไปขยายผล ด้วยการกระทำเป็นตัวอย่าง สอนด้วยปาก ใช้สื่ออุปกรณ์ และบูรณาการทั้ง ๓ อย่างเข้าด้วยกัน ซึ่งเมื่อดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง ๗ แล้ว จักเป็นเหตุให้พระภิกษุสงฆ์มีคุณภาพ รู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง และสามารถเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยย่อ หลักการพัฒนามนุษย์ให้เป็นปุคคลัญญุตตาทั้ง ๗ ขั้นตอนนั้น ได้แก่ หลักการเสริมสร้างปัญญา ซึ่งเรียกว่า วุฒิชรรม ๔ คือ ๑) การคบหาสัตบุรุษ ๒) การฟังคำสอน ๓) การพิจารณาคำสอน ๔) การปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งเมื่อมองในฐานะเป็นกระบวนการจัดการความรู้ให้เกิดสัมมาทิฐิแล้ว หัวใจสำคัญจึงอยู่ที่ปัจจัย ๒ ประการ คือ ๑) การคบกับบัณฑิต หรือ กัลยาณมิตร ซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งความรู้หรือชุมพลแห่งความรู้จากภายนอก เรียกว่า ปรโตโมสะ และ ๒) โยนิโสมนสิการ การพิจารณาโดยแยกแยะ ซึ่งจัดว่าเป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองความรู้ในภายใน ผลที่จะได้รับคือ สัมมาทิฐิ ความเห็นอันถูกต้องตรงตามความเป็นจริง นับเป็น การศึกษาตลอดชีวิตและตลอดเวลาด้วย ซึ่งส่งผลให้ชีวิตมีการพัฒนาจากที่ดี จากความเป็นปุถุชน ขึ้นสู่ความเป็นอริยชนในระดับต่าง ๆ จนถึงความเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัญญาแล้วมีความเห็นว่า ปุคคลัญญา เป็นธรรมข้อสุดท้ายที่ปรากฏอยู่ในหลักธรรมที่ชื่อว่า สัมปรีสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของบุคคลผู้เป็นสัตบุรุษ ๗ ประการ คือ ๑) รัชมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ๒) อุตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล ๓) อุตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน ๔) มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเวลา ๖) ปริสัจญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ๗) ปุคคลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ดังนี้ เป็นคุณสมบัติแห่งความเป็นผู้รู้หรือเป็นอจรรย์บุคคล ซึ่งครอบคลุมทุกด้านของการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมโลก

ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยในครั้งต่อไปนั้น ควรมีการนำหลักสัมปรีสธรรม ๗ ประการ มาศึกษาวิเคราะห์เพิ่มเติมให้ครบทั้ง ๗ ประการ โดยจัดตั้งกลุ่มงาน หรือ กองตำรา แล้วจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อประยุกต์ใช้กับการพัฒนาบุคลากรในองค์กรต่าง ๆ

๑. จัดทำเป็นหลักสูตรอบรมพระภิกษุก่อนที่จะแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักสูตรบังคับ และมีการสอบวัดผลอย่างจริงจังด้วย

๒. จัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยเปิดเป็นสาขาหนึ่งโดยตรง

๓. จัดทำเป็นหลักสูตรอบรมผู้ที่จะเป็นพ่อแม่ เพื่อเตรียมตัวเป็นพ่อแม่อจรรย์ะ

๔. จัดทำเป็นหลักสูตรอบรมผู้ที่จะเป็นครู เพื่อเตรียมตัวเป็นครูอจรรย์ะ เป็นต้น

ซึ่งผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า เมื่อได้นำหลักปุคคลัญญาไปฝึกหัดพัฒนาตามทั้ง ๗ ขั้นตอน โดยลำดับแล้ว จักทำให้พระพุทธศาสนาและประเทศไทย มีความเจริญงอกงามได้อย่างแน่นอน